

Den sorte samvittighed

Det koger over i 'the big melting pot'! I New York City, fra Harlem til det småborgerlige Bensonhurst, fra crack-buler til trendy arkitektkontorer, foregår der en stadig tilnærmelse mellem og overskridelse af de traditionelle grænser for socialt samkvem. De tidligere nærmest vandtætte skodder mellem racer, miljø og klasser er sprunget læk. Resultatet er storbysyndromet *Jungle Fever*, Spike Lees diagnose over sin hjemby.

af Arild André sen

Spike Lee for apartheid? Det er næppe hensigten. Men den unge ambitiøse og fremgangsrige sorte filmskaber ønsker ikke at gøre det enkelt for sig selv. I *Jungle Fever*, hans femte spillefilm og den hidtil mest kommercielt anlagte, beskyldes Lee

for at proklamere sort racisme. Selv om Spike Lee ønsker at nå ud til et større publikum med denne film, er hans budskab lige så kontroversielt som tidligere. Her vender han tilbage til de moralske spørgsmål i forbindelse med racekonflikter, som han først tog op i *Do the Right Thing*. Spike Lee er en moralsk filmskaber. Moralske problemstillinger har aldrig enkle løsninger, hvis de virkelig er problemer. Derfor er *Jungle Fever* blevet en problematisk film.

Racer, sex og crack

Kort sagt handler *Jungle Fever* om et kærlighedsforhold på tværs af racer, om crack-misbrug, og om konsekvenserne af disse udskjelser. Et imponerende persongalleri bundet sammen af familie, arbejde og nabo-skab, og en velstøbt fortælling, danner ramme om de tematiske hoved-motiver. Flipper Purify er en vellyk- ket sort arkitekt. Han bor i Harlem, i et idyllisk kernefamiliehjem med kone og datter. Flippers storebror, Gator, er hans diametrale modsæt- ning. Gator er crack-misbruger, ar- bejdsløs og helt uden styr på sin til- værelse. Han plager til stadighed for- ældrene – en afsat pastor og hans kone – for at få penge til stoffer.

Flipper får en ny sekretær, den italiensk-amerikanske Angela Tucci. Angie og Flipper bliver forelsket i hi- nanden og indleder et forhold. Flip- pers lyshudede mulatkone, Drew, smider Flipper ud, da hun hører om forholdet. Hun er oprørt over Flip- pers utroskab, men først og frem- mest er hun rasende, fordi hendes mand har fundet sig en hvid elsker- inde. Drew erklærer sin foragt for sorte mænd, som stræber efter hvide kvinder, og karakteriserer sig selv som 'not that rainbow-fucking cha- racter'. Hun har ikke tænkt sig andet end sorte mænd.

Angie lider en lignende skæbne hos sin familie. Faderen banker hende og hælder hende ud af hjem- met. I Angies nabolag, Bensonhurst, går man ikke af vejen for at lynche indtrængere med fremmed hudfarve. Heller ikke deres venner, sorte og hvide respektive, formår at skjule deres vantrø og afsky over forholdet. Flipper og Angie forsøger en tilvæ- relse på egen hånd, men indser snart, at det er håbløst. I en nøgle- scene bliver Flipper næsten skudt af politiet, mens han i spøg slås med Angie på gaden.

Den tragiske historie om Flippers dansende og crack-rygende bror, Ga- tor, giver plads til en stærk og pågå- ende filmisk skildring af New Yorks tabte generation: crack-misbrugerne. *Jungle Fever* har i lighed med Lees tidligere film en hårdtslående og hef- tig æstetik spækket med utradition- nelle løsninger. Lees faste fotograf, Ernest Dickerson, karakteriserer me- sterligt de kontrastfyldte miljøer, fil- men bevæger sig i: fra det neonblå crack-'paradis' Taj Mahal til den varme, overlæssede stue hos The Good Reverend Doctor Purify, Flip- pers og Gators far.

Øverst David Dundara (bror), Frank Vincent (far), Annabella Sciorra (Angie) og Michael Imperiali (bror). Nederst Ossie Davis (far), Wesley Snipes (Flipper), igen Sciorra, og Ruby Dee (mor).

Feber i asfaltjungen

At kærlighed overvinder alt, er 'Dis- ney shit', siger Flipper. Han har altid hadet Disney-film. Angie og Flipper indser, at de må give op, og går hver til sit. De er ikke engang sikre på, om de elsker hinanden, eller om de bare var nysgerrige over for den an- dens farve (jungle fever). Filmen ta- ger tilsyneladende afstand fra race- blanding. Om ikke principielt, så ihvertfald på grundlag af de sociale konsekvenser. Det giver næring til spekulationerne omkring Spike Lees 'sorte racisme'.

Do the Right Thing sluttede med et dilemma: er vold det eneste middel, farvede kan ty til for at hævde deres ret i et samfund domineret af hvide? *Jungle Fever* antyder til slut mulighe- den for en happy ending, baseret på en problematisk præmis: at race- blanding skaber problemer og er so-

cialt uacceptabelt. Spike Lees pro- blem, og hans styrke, er, at han hver- ken kan eller vil give enkle løsninger på komplicerede spørgsmål.

Spørgsmålet om sort racisme stil- les flere gange eksplicit i *Jungle Fever*. Et eksempel er Flippers konfronta- tion med sine (hvide) arbejdsgivere – han forlanger en afrikansk-ameri- kansk sekretær, de giver ham en hvid ('på grundlag af kvalifikationer, ikke hudfarve'). Her illustreres Lees pointe – eller min tolkning af den – bedst: sorte kan ikke være racister, for de er ikke i besiddelse af den samfundsmæssige position, som skal til for at udøve undertrykkelse. Ga- tor sætter dette argument i perspek- tiv ved sin udlægning af problemet blandede parforhold: pæne sorte fyre har altid grimme hvide piger, mens grimme hvide fyre har pæne sorte piger. (Imidlertid ser både Angie og

Flipper svært godt ud, så her giver Spike Lee problemet en ny dimension!).

Moralen får nødvendigvis et noget paradoksalt præg. Sat på spidsen: farvedes aggressive handlinger over for hvide er altid en *konsekvens* af de hvides (racistiske) undertrykkelse, og aldrig racistisk motiveret i sig selv. Dermed er vi hinsides moralens domæne, og underlagt junglens lov. Dræb eller bliv dræbt! Dette er jungle-feberens yderste konsekvens. Men Spike Lees medicin mod feberen smager meget af race-ideologisk ghetto-tænkning.

Hinsides godt og ondt?

Spike Lee skaber jungle-begrebet for at konfrontere publikum med et reelt problem. Såvel de sociale konsekvenser som de personlige reaktioner, filmen fortæller om, er overdimensionerede. På den måde bliver *Jungle Fever* en i høj grad problematisk film, og en film, man ikke er færdig med, når man forlader biografalen.

Indledningsvis hævdede jeg, at Spike Lee er en moralsk filmskaber. Det står jeg fast ved. I alt for mange år har betegnelsen 'moralisk film' gået hånd i hånd med en klassisk formel for håndtering af moralske fortællinger (med rødder hos Aristoteles):

Et moralsk problem

- a) postuleres, med udgangspunkt i en reel/realistisk situation.
- b) debatteres, via hovedpersonens forskellige (ydre og indre) hindringer i kampen for at gøre det rette.
- c) konkluderes ved, at handlingen spilles til ende – med lykkeligt eller ulykkeligt udfald – og bliver gerne opsummeret ved en monolog, som sætter problemet i perspektiv ud fra den handling, vi har været vidner til.

Denne opskrift har givet os mange underholdende film, men få interessante moralske debatter. For at den skal virke, må svaret nemlig være givet på forhånd (identifikation, og dermed følelsesmæssig effekt, er afhængig af, at publikum og filmens hovedpersoner deler visse grundlæggende værdier). Spike Lee kan ikke benytte sig af en sådan formel. For det første er svaret på hans problem ukendt både for ham selv og for hans publikum. For det andet har virkelighedens moralske problemer ikke facitsvar (vi snakker om moralske spørgsmål, ikke moralske svar). Spike Lee er ude efter en konfronta-

tion med publikum og opnår på denne måde moralsk troværdighed. Han vægrer sig ved at 'lukke' sine film – det ses både i *Do the Right Thing* og *Jungle Fever*, hans to hidtil mest moralsk orienterede film.

Måske det mest interessante ved *Jungle Fever* er, at alle personerne har lidt ret. Ingen har helt ret, men ingen tager heller helt fejl. Det er i og for sig ikke revolutionerende, men kombinationen af en indfaldsrig og mangefacetteret historie, og et utroligt rigt persongalleri bestående af dygtige skuespillere, som giver liv til selv den mindste birolle, gør, at *Jungle Fever* bliver præcis så kompliceret og konfliktfyldt som det samfund og de problemer, den genskaber.

I smoked the fucking TV

Gator stjæler forældrenes TV-apparat i sin desperate jagt på crack. Moderen er fortvivlet og sender Flipper ud for at finde broderen og fjernsynet. Spike Lees afmagtsfyldte harme over unge New Yorkeres crack-misbrug dirrer som en basstreng under hele filmen og eksploderer i sekvensen, hvor Flipper går ind i løvens hule i sin søgen efter broderen. Det desperate portræt af fortabte unge, som prostituerer sig for et par dollars, og som glider apatisk rundt i et neonbelyst helvede, totalt opslugt af rusen, er blandt filmens mest slående billeder.

Også en anden New York-baseret filmskaber med forkærlighed for moralske anliggender lod stofmisbrug være et vigtigt motiv i sin sidste film. Woody Allens *Alice* handler om en frustreret midaldrende kvinde, som får stadig nye vidunderkure af en kinesisk naturlæge. Kontrasten mellem de to film er lige så slående som beskrivende: hvor Spike Lee slår på stortromme i frustreret vrede over tusinder af forspildte liv, spinder Woody Allen en smilende, småpudsig fortælling, hvor det først til sidst går op for os, at Alice faktisk har behov for disse midler for at klare sit liv. Woody Allen løfter mildt og subtilt en advarende pegefinger, Spike Lee giver os en knyt-næve midt i ansigtet. Parallellen er interessant, fordi begge filmskabere lever i og portrætterer New York i deres film, men med ganske forskellige perspektiver. Allen interesserer sig for den intellektuelle, øvre middelklasse på Manhattan. Lee repræsenterer fortsat skriget fra de farvede bydele Harlem og Brooklyn, selv om han bliver stadig mere sofistikeret.

Black and proud

Stevie Wonder har skrevet musikken til *Jungle Fever*. Det er første gang, Spike Lees far Bill ikke er ansvarlig for filmmusikken. Gennem hele sin karriere har Spike Lee trukket store veksler på sin familie og sine nære venner. Søsteren Joie har spillet vigtige roller i flere af hans film. I lighed med Woody Allen har Lee omgivet sig med en gruppe af filmarbejdere og skuespillere, som han altid benytter sig af. Filmteam'et består for en sikkerheds skyld stort set af farvede.

Fra debut'en *She's Gotta Have It* i 1986 har Spike Lees film været befolket næsten udelukkende af sorte skuespillere. En af Lees største bedrifter har været at nå ud til et stort, blandet publikum med sine sorte film. For første gang oplever man sorte mennesker som *mennesker*, og ikke bare som originale typer i et overvejende hvidt univers. Lee siger selv, at han laver film for at bevidstgøre et sort publikum om, at 'black is beautiful', men hans aggressive holdning og heftige filmsprog appellerer også til unge mennesker langt fra Harlem. Visuelt henter filmene inspiration fra reklameæstetik og cinéma vérité, og Lee bruger musikken til at piske stemningen yderligere op, hvor det behøves. I *Do the Right Thing* anvendes musik af rapbandet Public Enemy. Spike Lees uortodokse æstetik gør hans film til meget mere end kampskrifter.

I 1985 var der en ung sort filminstruktør, som skrev breve til det halve USA for at få finansieret sin første spillefilm. Men i 1985 ville ingen producenter røre ved sorte filminstruktører. Instruktøren producerede selv filmen for 175.000 dollars, eller godt 1 million kroner. Filmen hed *She's Gotta Have It*, instruktøren Spike Lee. På fem år er han nået langt.

(Oversat fra norsk af Eva Jørholt)

Jungle Fever

Jungle Fever. USA 1991. Instr., manus og prod.: Spike Lee. Foto: Ernest Dickerson. Klip: Sam Pollard. Musik: Stevie Wonder. Med.: Wesley Snipes (Flipper Purify), Annabella Sciorra (Angela Tucci). Spike Lee (Cyrus), Ossie Davis (The Good Reverend Doctor Purify), Ruby Dee (Lucinda Purify), Samuel L. Jackson (Gator Purify), LonetteMcKee (Drew), John Turturro (Paulie Carbone), Anthony Quinn (Lou Carbone), Frank Vincent (Mike Tucci). 133 min.

Spike Lee – filmografi:

She's Gotta Have It (1986)
School Daze (1988)
Do the right Thing (1989)
Mo' Better Blues (1990)
Jungle Fever (1991)